

Pasitinkant 60-ąją LMD konferenciją: žvilgsnis į praeitį

Juozas Banionis

Vytauto Didžiojo universitetas, Ekonomikos ir vadybos fakultetas

K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas

E. paštas: juozas.banionis@vdu.lt

Santrauka. Šiame straipsnyje remiantis Vilniaus universiteto Henriko Jasiūno vardo matematikų muziejaus fonduose saugomais šaltiniais atskleidžiama Lietuvos matematikų draugijos genezė, nurodomos jos ištakos – ankstesnio meto lietuvių matematikų vienijimosi apraiškos.

Raktiniai žodžiai: Lietuvos matematikai, draugija, konferencijos, sekcijos, leidiniai.

Šitie metai yra jubiliejiniai visai mūsų Lietuvai. Neeiliniai 2018-ieji ir Lietuvos matematikų bendruomenei.

Prieš šešias dešimtis metų, 1958 m. vasario 4–5 d. d. Vilniuje, universiteto Fizikos matematikos fakulteto Didžiojoje Fizikos auditorijoje (Partizanų g. 22, dabar Naugarduko g.) rinkosi Lietuvos matematikai į savo pirmąją mokslinę konferenciją, pavadintą pirmuoju respublikiniu matematikos mokslo darbuotojų pasitarimu. Tuomet dalyvių skaičius siekė aštuonias dešimtis, o jie atstovavo ne tik aukštosioms mokykloms bei Fizikos matematikos institutui (FMI), bet ir vidurinėms mokykloms (minimi dalyvavę mokytojai iš Vilniaus, Panevėžio, Alytaus, Kartenos ir kt.) [6, p. 2]. Kaip teigiama šaltiniuose, baigiantis šeštajam dešimtmečiui Lietuvoje matematiką studijavo apie 1500 studentų, o pačių matematikų profesionalų (su aukštojo mokslo diplomu) buvo apie 400, iš kurių aukštosiose mokyklose ar FMI darbavosi virš 50 [6]. Pirmosios matematikų konferencijos dienotvarkėje įrašyta 20 pranešimų, kurių trys buvo plenariniai ir visi jie skleidė mintį apie pagrindines matematikos sričių problemas, vystomas tuometinėje Lietuvoje, kėlė matematinio švietimo klausimus. Įvardinkime jų pranešėjus: Bogdanas V. Chmielevskis, Jonas Dailidė, Kazys Garmus, Kleopas Grincevičius, Jonas Kubilius, Vytautas Liutikas, Algirdas Matuzevičius, Vincas Mockus, Aronas Naftalevičius, Vytautas Paulauskas, Petras Rumšas, Vytautas Statulevičius, Šlioma Strelicas, Pranas Žemaitis, Zigmąs Žemaitis, ir todėl galime teigti, kad prieš akis turime ištisą to meto Lietuvos matematikos personalijų sąrašą.

Negalima nepastebėti šios pirmosios konferencijos reikšmės tolimesniam Lietuvos matematikų bendruomenės susitelkimui, jos tvirtinimui, ateities veiklos gairių formavimui. Visų pirma konferencijoje pareikšti ketinimai įkurti Lietuvos matematikų draugiją (LMD) ir buvo sudaryta jai organizuoti komisija [9, p. 12]. Tai nebuvo paprastas reikalas, nes draugija imta kurti ne kaip sąjunginis matematikų padalinys, o turėjo rasti atskiras darinys. Dar vienas reikšmingas konferencijos akcentas – iškeltas specialaus matematikos žurnalo klausimas. Be to apibrėžtos tos matematikos sritys, į kurias turėtų susikoncentruoti Lietuvos matematikos tyrėjai. Tai: tikimybių

1 pav. Pirmoji Lietuvos matematikos, fizikos ir kosmografijos mokytojų konferencija.
Kaunas, 1928 m.

teorija, skaičių teorija ir algebra, funkcijų teorija, geometrija, topologija, diferencialinės lygtys. Tuo pačiu buvo atsiliepta ir į laikmečio iššūki: kylant kompiuterijos mokslui, rekomenduota gilintis į matematinę logiką, o toliau plėtojant matematinį švietimą susirūpinta matematikos metodikos klausimais. Pavyzdžiui, kelta matematikos vadovėlių lietuvių kalba tiek aukštosioms mokykloms, tiek paprastoms mokykloms problema. Žymus mokytojas K. Klimavičius piktinosi, kodėl nerengiami originalūs lietuviški matematikos vadovėliai, neatsižvelgiama į vietinę specifiką ir dabar iš tų pačių vadovėlių mokosi ir Lietuvoje, ir Kamčiatkoje [ibid]. Pažymėta didelis mokytojų su aukštuoju išsilavinimu (tame tarpe matematikos) stygius. Nemažo dėmesio konferencijoje sulaukė ir matematikos istorijos tyrinėjimai, kurių svarba neabejota ir pabrėžta jų reikšmė visai bendrosios matematikos švietimo plėtotei Lietuvoje.

Šitos pirmosios Lietuvos matematikų konferencijos priešaušryje turėtume pastebėti buvus dar vieną svarbų įvykį, klojusį pagrindus moderniam Lietuvos matematiniam švietimui. Nuo aptariamų įvykių turime nusikelti 30 metų atgal. Taigi, šiemet minėtina dar viena graži sukaktis – devyniasdešimtmetis, kai 1928 m. sausio 3–5 d. d. Kaune, Lietuvos universiteto (pirmuosiuose) rūmuose buvo sušaukta pirmoji Lietuvos matematikos, fizikos ir kosmografijos mokytojų konferencija. Ją organizavo LU Matematikos gamtos fakultetas, pritariant Švietimo ministerijai. Dalyvių skaičius siekė 152 ir apėmė aukštesniasias mokyklas, mokytojų seminarias bei vidurines mokyklas. Joje buvo gvildenta matematikos ir kitų tikslųjų mokslų dalykų padėtis vidurinėse ir aukštesniosiose mokyklose, atskleisti pažangūs dėstymo metodai, aptarti galimi mi-

nėtų dalykų epizodiniai kursai. Bene reikšmingiausia matematikos dėstymui turėjo iškeltos dvi idėjos, žyminčios visos žmonijos kultūros pasiekimus. Viena, tai skaičiaus idėja, o kita – funkcijos idėja [15, p. 51]. Pranešėjų tarpe tiek to meto žymūs matematikai: Z. Žemaitis, Saliamonas Antanaitis, Antanas Juška, tiek žinomi matematikos mokytojai S. Golcbergas, Jonas Jogaudas, Mečys Mačernis, Pranas Dailidė. Nepraradę aktualumo ir šiandieną skamba šios konferencijos organizacinės komisijos pirmininko prof. Z. Žemaičio tariami žodžiai: „Pedagoginis darbas labai skiriasi nuo daugumos kitų valstybinio ir visuomeninio gyvenimo darbų. Pedagogai yra ne technikos darbų darbininkai ir ne akli įsakymų vykintojai, kokiais gali būti ir dažnai esti net ir aukštųjų kategorijų valdininkai. Pedagogas savo darbuotėje yra kūrėjas“ [15, p. 8].

Būsimoji LMD irgi turėjusi tam tikrų lietuvių šviesuomenės telkimosi bendruomenėn pavyzdžių. Lietuvos istorijoje bene plačiausiai žinoma 1907 m. įsikūrusi Lietuvių mokslo draugija, tapusi mokslinės veiklos centru. Pirmojo pasaulinio karo akivaizdoje minėta draugija, atsiradus galimybėms steigti lietuviškas gimnazijas, rūpinosi pirmaisiais lietuviškais vadovėliais (tame tarpe aritmetikos, algebros ir geometrijos), skirtais aukštesniosioms mokykloms. Šitaip matematikos vadovėlių kūrėjų rikiuotėje išvystame ne tik būsimą LU matematikos garbės daktarą Adomą Jakštą-Dambrauską, bet ir mūsų valstybės būsimą prezidentą Antaną Smetoną [2, pp. 134–137].

Paminėtina ir 1931 m. Vytauto Didžiojo universiteto MGF bendradarbių įsteigtoji Lietuvos gamtinių draugija, kuri 1936–1940 m. leido periodinį žurnalą „Gamta“ ir reguliariai rengtuose susirinkimuose nagrinėjo savo sričių mokslo pasiekimus, svarstė atskirų dalykų dėstymo metodikos problemas. 1934–1938 m. draugijoje gyvavo netgi atskira Matematikų sekcija, o jos pranešėjų gretose buvę Viktoras Biržiška, Pranas Lesauskis, Jonas Strelicas, Otonas Stanaitis, Jokūbas Gliksonas, Paulius Slavėnas, Amelija Mažilytė ir kt. [9, p. 10]. Sekcijos valdybai vadovavo prof. Viktoras Biržiška. Kaip pažymima sekcijos nuostatose, ji turėjo tikslą „propaguoti matematišką pažinimą Lietuvoje“ bei „kelti savo narių tarpe griežtųjų ir jiems artimų taikomųjų mokslų žinojimą, moksliniame kontakte ir bendradarbiavime sprendžiant aktualias matematiškas problemas“. Be to buvo užsibrėžta rūpintis „bendrais klausimais, liečiančiais matematikos mokymą Lietuvoje – aukštojoje, aukštesniojoje ir pradžios mokyklose“ [11, p. 69]. Pavyzdžiui, rengiantis 1936 m. Švietimo reformai, Matematikų sekcija išreiškė pageidavimą, kad „reformos projektas būtų pateiktas per spaudą viešoms diskusijoms ir kad reformos vykdymas būtų atidėtas, kol visuomenė gaus laiko ją apsvarstyti“ [11]. Arba 1939 m. pavedama VDU, leidžiant mokslinę literatūrą, atsižvelgti „į vidurinės mokyklos mokytojų aprūpinimą matematikos [...] literatūra“, būtent, pirmą eilę pasirūpinti moderniu diferencialinio ir integralinio, analizinės geometrijos kursų išleidimu [12, p. 184].

Jau po antrojo pasaulinio karo, kol buvo siekiama LMD įsteigimo, Sovietų Sąjungoje greta gyvavusios Maskvos matematikų draugijos (nuo 1867 m.), 1959 m. įsikūrė (greičiau atsikūrė, nes 1890 m. tokia veikė Sankt Peterburge) tuometinio Leningrado matematikų draugija. 1960 m. birželio 27–28 d. d. įvyksta dar viena – antroji Lietuvos matematikų konferencija, kurioje susiformuoja pagrindinių sekcijų tradicija. Pradžioje jomis tampa trys sekcijos: tikimybių teorijos ir skaičių teorijos, matematinės analizės ir geometrijos, elementarinės matematikos ir matematikos metodikos [14].

Palankiai susiklosčius politinėms aplinkybėms, kaip prisiminimuose akcentuoja akademikas J. Kubilius, 1961 m. pradedamas leisti „Lietuvos matematikos rinkinys“

2 pav. Trečioji Lietuvos matematikų konferencija (1962 m.).

(LMR), kuris dabar teikė galimybę mūsų matematikams savo tyrimus publikuoti savame leidinyje. Kaip žinia, iki tol (t. y. 1949–1960 metų laikotarpiu) matematikos mokslo tyrimai buvo skelbiami Lietuvos aukštųjų mokyklų Mokslo darbuose, o dar anksčiau – prieškary gamtos sričių mokslininkai (tame tarpe ir matematikos) savo mokslinius tyrimus skelbdavo Lietuvos Universiteto (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo Universiteto) Matematikos Gamtos Fakulteto darbuose. Vertindamas „Lietuvos matematikos rinkinio“ atsiradimą, akad. J. Kubilius yra pažymėjęs, kad tai yra vienas didesnių matematikų praeities laimėjimų. Tai mokslininkams padėjo skelbti savo darbus, ginti disertacijas, nes „centriniai Tarybų Sąjungos žurnalai buvo sunkokai prieinami, ten buvo didelės eilės“ [7, p. 1]. Reikšminga, kad žurnalas, kurio pagrindų kūrimui ypatingai nusipelnė mūsų matematikos korifėjus J. Kubilius, ilgainiui įėjo į pasaulio matematikos žurnalų rikiuotę ir sėkmingai gyvuoja toliau. Vilniuje leidžiamas tarptautinio pripažinimo sulaukęs „Lietuvos matematikos rinkinys“ (dabar – „Lithuanian Mathematical Journal“) reikšmingas anuo metu dar ir tuo, kad Lietuvai, išnykus iš pasaulio politinių žemėlapių, jos vardas buvo minimas pasaulio matematikų žemėlapiuose.

Toliau gilinantis į Lietuvos matematikų bendruomenės formavimo ištakas, svarbūs buvo 1962 metai, kai SSRS vadovo skelbtas N. Chruščiovo „atlydis“ įsitvirtino ir mūsų krašte. Tais metais vasario 2–3 d. d. Vilniuje įvyksta jau trečioji Lietuvos matematikų konferencija, kuri praplečia sekcijų ratą iki keturių (funkcijų teorijos ir skaičiavimo matematikos, geometrijos, matematikos metodikos ir istorijos, tikimybių ir skaičių teorijos). Šįkart konferencijoje dalyvavo apie du šimtus matematikų, o apžvalgininkas fiksuoja, kad Lietuvoje matematikai „daugiausia pasiekė vienos labiausiai pritaikomų matematikos šakų – tikimybių teorijos srityje“ [15, p. 45]. Matematikos pasaulyje išskyla lietuviškosios pavardės: greta J. Kubiliaus, parašiusio pirmąją Lietuvoje matematikos monografiją „Apie tikimybinius metodus skaičių teorijoje“ išgirstame Vytautą Statulevičių, pradėjusį mūsų respublikoje atsitiktinių dydžių sumavimo teorijos tyrimus.

Trečioji matematikų konferencija, vykusi Vilniaus universitete (Čiurlonio g. esančioje Aktų salėje), atmintina ir plenariniu posėdžiu, kuriame įsteigiama Lietuvos matematikų draugija (LMD), patvirtinamas jos statutai, išrenkama valdyba. Draugija buvo steigiama prie Mokslų akademijoje veikusio Fizikos, chemijos ir technikos mokslų skyriaus ir ji traktuota kaip „laisvanoriška mokslinė visuomeninė organizacija, jungianti respublikos matematikos mokslo darbuotojus“ [13, p. 3]. LMD kėlė suprantamą tikslą „visapusiškai ugdyti tarybinę matematikos mokslą“, pritraukiant mokslininkus ir specialistus, kurie spęstų teorinius ir metodinius klausimus matematikos mokslo srityje. Taipogi numatyta padėti draugijos nariams „plėsti matematinę akiratį ir realizuoti jų parengtus mokslinius darbus, skleisti mokslinio tyrimo patirtį ir padėti įdiegti geriausius matematikos mokslų laimėjimus praktiniame gyvenime“. Neabejotinai tai tiesiogiai atspindėjo laikmečio, alsuojančio mokslinės techninės pažangos dvasia, bruožus. Be to užsibrėžta „teikti mokslinę ir metodinę pagalbą aukštosios ir vidurinės mokykloms dėstant matematikos mokslo discipliną“ [13, pp. 4–5].

Viena svarbiausių LMD uždavinių įgyvendinimo apraiškų buvo užfiksuota statute. Būtent, draugija numato organizuoti „mokslines konferencijas, pranešimus, teorines diskusijas ir viešas paskaitas matematikos mokslų ir jų dėstymo metodikos klausimais“. Taip pat įsipareigota užsiimti leidybine veikla, t. y. leisti LMD narių mokslinius, metodinius bei matematikos populiarinimo darbus [13, p. 5]. Nors LMD statute nebuvo apibrėžta Lietuvos matematikų konferencijų periodiškumas, bet jos imtos rengti jau kas metai. Pirmuoju LMD valdybos pirmininku buvo išrinktas J. Kubilius, kuris pelnytai priskirtinas Lietuvos matematikos korifėjaus vardas, ir iki pat 2011 m. puoselėjo Lietuvos matematikų organizaciją ir rūpinosi jos stiprinimu. Po 2010 m. LMD vadovavimą perėmė Eugenijus Manstavičius, o iš jo (nuo 2014 m.) – Remigijus Leipus.

1963 m. draugija jau turi 63 narius [6, p. 3]. Šie metai išskirtini ir tuo, kad net trijų dienų laikotarpiui (birželio 25–27 d. d.) Lietuvos matematikai po ilgos pertraukos (turiu omenyje nuo prieškario) rinkosi Kaune, VDU bazėje įkurtame Kauno Politechnikos institute. Tuomet dar pasitarimo vardu vykusio konferencija sutraukė net ketvirtį tūkstančio (250) dalyvių, buvo perskaityta 25 pranešimai, o juose gvildesti svarbiausieji Lietuvos matematikų tyrimai iš tikimybių teorijos, matematinės statistikos, diferencialinės geometrijos, skaičių teorijos, funkcijų teorijos, diferencialinių lygčių. Nebuvo pamiršti matematikos dėstymo vidurinėse mokyklose klausimai [4, p. 267].

Negalima nepaminėti, mano požiūriu, ir penktosios matematikų konferencijos, įvykusios senojoje Lietuvos sostinėje – Trakuose, 1964 m. liepos 22–24 d. d. Jos vienu iš organizatorių buvo Vilniaus pedagoginis institutas (VPI), kuris ėmęs garsėti ten dirbančio Václavo Blizniko puoselėjama drauge su kitu žymiu geometru Kleopu Grincevičiumi geometrų mokykla. Pateikta net 70 pranešimų, todėl sudarytos paraleliai veikiančios keturios (senos ir naujos) sekcijos: tikimybių ir skaičių teorijos, geometrijos ir funkcijų teorijos, skaičiavimo matematikos ir matematinės logikos, matematikos metodikos ir matematikos istorijos [3, p. 325].

Tokiu būdu, ilgainiui (t. y. 1963–1966 metų laikotarpiu) susiklostė Lietuvos matematikų konferencijų, vykusių pasitarimo vardu tradicija, kai veikia keturios pagrindinės sekcijos: geometrijos ir funkcijų teorijos, skaičiavimo matematikos ir matematinės logikos, tikimybių teorijos ir skaičių teorijos, matematikos metodikos su priedais matematikos istorija ar elementarine matematika). Savo tradiciją fiksavo ir plenariniai

posėdžiai, vykstantys nuo antrojo pasitarimo. Juose pranešimų skaičius svyravęs nuo 5 iki 1, o temų ratas apėmęs tiek to meto matematikos kryptių, pasiekusių reikšmingų rezultatų, tyrinėjimus (tikimybių teorija, matematinė statistika, geometrija), tiek aktualias matematikos metodikos problemas bei apžvalginius pranešimus, atskleidžiančius Lietuvos matematikos mokslo vystymo vaizdą, numatančius būsimos veiklos gaires. Plenariniuose pranešimuose nebuvo apsiribojame tik nūdienu, kartais buvo metamas žvilgsnis ir į praeitį. Pavyzdžiui, jau antro pasitarimo plenarinio posėdžio metu kalbėta apie fizikos ir matematikos mokslus senajame Vilniaus universitete (pranešėjas – Z. Žemaitis).

Naujų vėjų ir impulsų ėmė 1967 metai, kurie SSRS minėti, kaip jubiliejiniai Rusijos spalio revoliucijos metai. Tais metais aštuntasis iš eilės Lietuvos matematikų pasitarimas įgauna jau konferencijos vardą, o surengiamas vėl Kaune (KPI) ir vyksta jau tradiciniu metu – birželio mėnesį (27–28 d. d.). Tuomet matematikų konferencijos darbas išsiplėčia ir Kaune susiburta į šešias sekcijas (atsiranda naujai taikomosios matematikos ir operacijų tyrimo, o išsiskyrus geometrijai ir funkcijų teorijai, prie pastarosios prisišlieja diferencialinės lygtys). Plenarinių posėdžių pranešimų skaičius nusistovi ties 3, o temos tampa apžvalginio charakterio.

Pirmoji ženklesnė LMD konferencijų judėjimo sukaktis – dešimtoji konferencija vyko Vilniuje 1969 metais (birželio 23–24 d. d.). Jos šeimininku pirmąkart tapo mokslo institucija: Fizikos matematikos institutas. Be to ši konferencija tapo išskirtina savo pasireiškimo forma, nes vyko tiktai plenariniai posėdžiai, kurių metu buvo perskaityta 12 apžvalginių pranešimų. Juose atsiskleidė septintojo dešimtmečio Lietuvos matematikų pasiekimai iš tikimybinės skaičių teorijos, tikimybių teorijos, kompleksinio kintamojo terijos, geometrijos, atpažinimo procesų, diferencialinių lygčių, operacijų tyrimo. Pastarosios krypties iškilimas siejamas su Eduardo Vilko sukurtos matematinės ekonomikos mokslinės mokyklos tyrimų sėkme. Dar svarbu ir tai, kad net viena plenarinio posėdžio dalis išimtinai paskirta matematikos metodikos klausimams.

Aštuntajame – devintajame dešimtmetyje susiklosto Lietuvos matematikų konferencijų rengimo rotacijos principas. Iš vienu aukštųjų mokyklų ar mokslo institucijos (VU, KPI, VISI, KMI, FMI (MKI), ŠPI, VPI, LŽŪA) šeimininko rūpesčius kitais metais tam tikra eilės tvarka perima jau kita.

Šitaip plečiasi ir konferencijų geografiija. 1975 m. jos žemėlapyje atsiranda Šiauliai, kur veikęs pedagoginis institutas dar labiau išplėtė sekcijų ratą. Jei prieš metus FMI vykusioje konferencijoje sekcijų skaičius išaugo iki 7 (funkcijų teorijos ir diferencialinių lygčių, geometrijos ir topologijos, matematikos istorijos ir metodikos, operacijų tyrimo, skaičiavimo matematikos ir programavimo, skaičių teorijos ir algebros, tikimybių teorijos ir matematinės statistikos), tai Šiauliuose jau turimos 8 sekcijos (greta įvardintų atsirado vis labiau ir labiau populiarėjančio mokslo – taikomosios matematikos sekcija). Sekcijų augimo tendencija liko būdinga ir ištisam 8–9 dešimtmečio laikotarpiui, kuomet ji pasiekė skaičių 13 (apogėjus buvęs 1984 m. vėlgi Šiauliuose, kai jų skaičius tapo 14). Tų sekcijų sąrašą sudarė jau tradicinėmis tapusios paminėtos 8 sekcijos, kur (išsiskyrė matematinė statistika ir tikimybių teorija, skaičiavimo matematika ir programavimas bei atsirado visiškai naujos matematinės logikos, tikimybinių procesų, matematikos taikymų). Taigi, susiformavusios savarankiškos ar iškilusios naujos sekcijos (matematinė statistika, tikimybių teorija, tikimybiniai procesai, skaičiavimo matematika, programavimas) bylojo Lietuvos matematikų prioritėtines tyrimų kryptis ir juos lydinčius didelius pasiekimus. Atskiros tikimybinių procesų

3 pav. Jubiliejiniais VU metais vykusį dvidešimtoji LMD konferencija. Vilnius, 1979 m.

sekcijos atsiradimas paliudijo sėkmingą šios tyrimų krypties plėtotę, kurios reikšmą siejosi su vienu žinomiausių lietuvių matematiku Broniumi Grigelioniu. 1985 m. apsijungus leidybinėms pajėgoms iš VU ir tuometinio MKI, pamečiui pradėtos leisti atskiromis knygelėmis, kuriose skelbiamos LMD konferencijos pranešimų tezės [9, p. 14].

Paskutinis dešimtas XX a. dešimtmetis, Lietuvos matematikams, kaip ir visai valstybei, pirmiausia išimtinai tarptautinio pripažinimo prasme. Baigiantis 1991 m., kai kūrėsi Europos matematikų draugija (European Mathematical Society), LMD buvo viena jos steigėjų ir tapo aktyviu jos kolektyviniu nariu [5, p. 14]. Toliau plečiant tarptautinį pripažinimą, 1995 m. LMD įsijungė į Tarptautinę matematikų sąjungą (International Mathematical Union) [6, p. 5], [10, p. 6].

Be to, paskutiniajame dešimtmetyje įsitvirtino LMD konferencijų rengimo rotacija ir tradicinis ratas ėmė sukėti įprastine tvarka. Plenariniuose posėdžiuose buvo pateikiami ataskaitos už praėjusį metų bei atsižvelgiant į rengiančios konferenciją institucijos specifiką, kviečiami atitinkamų sričių specialistai – pranešėjai, kurie akcentuodavę vienu ar kitu mokslų sąsajas su matematika bei jos taikymo galimybėmis. Paminėtina 32-oji konferencija, vykusį Matematikos Informatikos Institute, 1991 m., kai atgimstant Lietuvai, vienijosi mūsų tauta. Tais metais konferencija vyko mėnesiu anksčiau (gegužės 27–28 d. d.) ir ji vienijosi su VII Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo matematikos sekcija. Tuomet plenarinio posėdžio pranešėjų tarpe išvydome matematiką Česlovą Masaitį, atvykusį iš JAV. Per šį dešimtmetį sekcijų skaičius optimizavosi ir svyravo nuo 12 iki 11. Kylant informatikos reikšmei, nuo 1993 m. vietoj programavimo atsirado informatikos ir jos metodikos sekcija. Atsižvelgiant į visuomenės gyvenimo realijas, 1996 m. susiformavo finansų matematikos sekcija. 1995 m. ženklūs pradėta tradicija skelbti LMD konferencijos pranešėjų pil-

4 pav. Viena skaitlingiausių – keturiasdešimt septintoji LMD konferencija, vykusi Kaune, 2006 m.

nus tekstus. Pradžioje tokia galimybė buvusi plenarinių posėdžių pranešėjams, o nuo 1997 m. ja galėjo naudotis jau ir visų sekcijų pranešėjai. Tai tęsėsi iki 2000 m., kai buvo nuspręsta LMD konferencijos darbus leisti kaip LMR specialųjį priedą [9, p. 14], [7, p. 1]. Dar 1996 m. buvo įsimintini pradedamu leisti žurnalu „Alfa plus omega“ (jo iniciatorius ir redaktorius – Vilius Stakėnas) paskirtu matematikos populiarinimui bei įvairių lygių matematinės kultūros ugdymui. Tačiau žurnalui nebuvo lemta pažymėti nė pirmosios sukakties – dešimtmečio. Po aštuonių metų (2004 m.) nesulaukus didesnio mūsų matematikų bendruomenės dėmesio žurnalo leidyba buvo nutraukta [8].

Į naują tūkstantmetį LMD įžengė savo konferencijose užtvirtinusi pagrindinius Lietuvos matematikų laimėjimus. Pirmąkart istorijoje Klaipėdoje iškilusiame universitete 2001 m. įvyko 42-oji matematikų konferencija. Jos programoje numatyta 11 sekcijų, kurios ženklo svarbius pasiekimus iš tyrinėjamų algebros ir skaičių teorijos, atsitiktinių procesų ir finansų matematikos, funkcijų teorijos ir diferencialinių lygčių, geometrijos ir topologijos, matematikos istorijos, matematikos ir informatikos metodikos, matematinės logikos, matematinės statistikos, skaičiavimo matematikos, informatikos, taikomosios matematikos, tikimybių teorijos. Panašus skaičius, kartais išaugantis iki 13 ar net 14 sekcijų išliko iki 2014 metų. Nuo 2015 m. sekcijos buvo jungiamos ir dabar jų skaičius siekia 6. Tai algebros, skaičių teorijos ir geometrijos, diferencialinių lygčių ir skaičiavimo metodų, matematikos istorijos ir didaktikos, matematikos taikymų, stochastinių metodų ir modelių, teorinės informatikos.

Pavyzdžiui, LMD 50-oji konferencija, simboliškai vykusi Matematikos informatikos institute, savo programoje apėmusi 13 sekcijų iškalbingai atspindėjo Lietuvos matematikų kūrybinį darbą. Net septynios sekcijos, kurios pasižymėjo pranešėjų skaičiumi, įvardintinos, kaip ženklų Lietuvos matematikos mokslo pasiekimų savotiškos

liudytojos. Tai – algebros ir skaičių teorijos, atsitiktinių procesų, diferencialinių lygčių ir funkcijų teorijos, matematikos taikymų, operacijų tyrimo, teorinės informatikos, tikimybių teorijos.

Pastarojo meto sėkmingų tyrimų kryptis patvirtina ir Lietuvos matematikų, pelnusių nacionalines mokslo premijas, pavardės (kai kurios jų kartojasi ir dukart). Tai: (1994): Antanas Laurinčikas, (1995): Raimondas Čiegis, Feliksas Ivanauskas, Mifodijus Sapagovas, (1998): Vidmantas Bentkus, Vygantas Paulauskas, Alfredas Račkauskas, (2002): Mindaugas Bloznelis, Vigirdas Mackevičius, Eugenijus Manstavičius, (2004): Liudas Giraitis, Remigijus Leipus, Donatas Surgailis, (2005): Vilijandas Bagdonavičius, Vydas Čekanavičius, Juozas Augutis, (2006): Artūras Dubickas, Konstantinas Pileckas, (2012): Romas Baronas, Feliksas Ivanauskas, (2014): Ramūnas Garunkštis, Antanas Laurinčikas, (2017): Mifodijus Sapagovas, Raimondas Čiegis, Artūras Štikonas [17].

Atmindami LMD garbės pirmininko akademiko J. Kubiliaus žodžius: „Mūsų draugija yra grynai profesinė organizacija, kuri, remdamasi savo narių aktyvumu, rūpinasi matematikos pažanga Lietuvoje. Ji nėra nei politinė, nei ideologinė. O juk šiandien taip svarbu mūsų Tėvynės ateičiai, kad Lietuvos žmonės savo konkrečiu darbu ją stiprintų. Tai ir yra šiandien didžiausias patriotiškumas“ [5, p. 11], žvelkime ateitin optimistiškai.

Nors pasitikdama šešių dešimčių sukaktį, LMD jau negali pasidžiaugti augančiomis savo gretomis (jų gretos palyginus su ištakomis, vedančiomis į 1963 m., iki 2004 m. didėjo ir išaugo bemaž penketą kartų tuomet pasiekdamos 308. Dabar stebimas mažėjimas, o šis skaičius prieš tris metus, t. y. 2015 m. buvo nukritęs iki 166). Tačiau Lietuvos mokslo pasiekimus tvirtina suformuotos matematikos ir taikomosios matematikos tyrimų kryptys (dauguma matematikų tyrinėja skaičių teorijos, tikimybių teorijos ir matematinės statistikos sritis, be to dar vystyta funkcijų teorija, diferencialinių lygčių teorija, jų skaitinio sprendimo metodai bei matematinė logika, svarbu, kad nepamirštama matematikos istorija ir didaktika) ir kokybiškai išaugusios matematikos mokslo tyrėjų gretos (baigiantis antrajam tūkstantmečiui Lietuvoje tarp matematikų buvo per 300 mokslo daktarų, iš jų per 20 habilituotų). Todėl tebevykstant, galima teigti, nuolatinėms švietimo ir mokslo institucijų reformoms ir visuomenėje įsigalint „lengvų mokslų“ siekimams, nūdieną matematikai, kaip niekada, turėtų nepamesti ryžto ir išlaikyti pasiektas šio mokslo aukštumas. Kita vertus, dar turėtume nepamiršti Vasario 16-osios Lietuvos laikais pasakytus žinomo geometro Petro Katiliaus žodžius, kuris vertindamas matematikos garbės daktaro, prelado A. Jakšto-Dambrausko nuopelnus matematikos plėtotei mūsų valstybėje, yra taręs: „Matematika yra tiek prieinama plačiajai visuomenei, kiek ji pati yra matematiškai išsimokslinusi“ [1, p. 112]. Tatai įsidėmėkime ir dažnai minėkime.

Padėka. Už geranorišką pagalbą ir naudingus patarimus dėkojama VU Matematikų muziejaus bendradarbei Vitai Verikaitei.

Literatūra

- [1] J. Banionis. *Matematikos mokslo raida Lietuvoje 1920–1940 m.* Vilnius, 1994, pp. 112–123.

- [2] J. Banionis. *Matematinės minties raida Lietuvoje: nuo matematikos žinijos atsiradimo iki matematikos mokslo išitvirtinimo*. Vilnius, 2014, pp. 134–137.
- [3] Informacija apie penktą Lietuvos TSR matematikų pasitarimą, *LMR*, t. IV, Nr. 2., 1965.
- [4] Ketvirtas Lietuvos TSR matematikų pasitarimas (rusų k.). *LMR*, t. III, Nr. 2. 1963.
- [5] J. Kubilius. LMD 1995–1998 metų veikla. *LMD mokslo darbai*, t. II, Vilnius, 1998.
- [6] J. Kubilius. Keturios dešimtys konferencijų. *LMD mokslo darbai*, t. III, Vilnius, 1999.
- [7] J. Kubilius. Lietuvos matematikų draugijos 1998–2001 m. veikla. *LMR spec. nr.*, 2001.
- [8] J. Kubilius. Lietuvos matematikų draugijos 2001–2004 m. veikla. *LMR spec. nr.*, 2004.
- [9] J. Kubilius. 50 metų Lietuvos matematikų draugijos konferencijoms. *Liet. matem. rink. LMD darbai*, t. 48/49, 2008.
- [10] J. Kubilius. Lietuvos matematikų draugijos veikla 2007–2010 metais. *Liet. matem. rink. LMD darbai*, **51**, 2010.
- [11] Lietuvos Gamtininkų Draugijos veikimas. *Gamta*, Nr. 1, p. 69, 1936.
- [12] Lietuvos Gamtininkų Draugijos veikimas. *Gamta*, Nr. 2, p. 184, 1939.
- [13] *Lietuvos TSR Matematikų draugijos įstatai*. Vilnius, 1962.
- [14] *Matematika Lietuvoje po 1945 metų*. Vilnius, 2006.
- [15] V. Paulauskas. Trečiasis mūsų respublikos matematikų pasitarimas. *Mokslas ir technika*, Nr. 3, p. 45, 1962.
- [16] *Pirmosios matematikos ir fizikos mokytojų konferencijos darbai*. Red. A. Kasakaitis, Klaipėda, 1928.
- [17] Adresas internete: www.lma.lt/lietuvos-mokslo-premijos (prieiga žiūrėta 2018 06 15).

SUMMARY

Facing the 60th Lithuanian Mathematical Society (LMD) conference: a glance at the past

J. Banionis

In this article, based on the sources stored at the funds of Lithuanian mathematical museums (with Henrikas Jasiūnas's name) based in Vilnius University, reveals the genesis of the Lithuanian Mathematical Society, its origins are the manifestations of the unification of previous mathematicians of the previous year.

Keywords: Lithuanian mathematicians, societies, conferences, sections, publications.